

האוניברסיטה העברית בירושלים
התכנית ליידש

אביב 2015

פרופ' דוד רוסקיס

112-18871 התגבשותה של ספרות יידיש החדשה 1800-1914

4 נ"ז, מאנטיק, פון 16:30 - 20:00, צימער 2304 רוח

אויפֿנעם-שעהען: באַשטימען פֿון פֿאַרויס, צימער 6302 רוח, טעלעפֿאָן-נומער: 02- 5883617

David.Roskies@mail.huji.ac.il

פֿאַרנעם פֿונעם קורס:

דער אויפֿקום פֿון דער ייִדישער ליטעראַטור אויפֿן פֿאָן פֿון דער מיזרח-אייראָפּעישער רייזשפּראַך, פֿון שמועס-זשאַנערס וואָס האָבן ביז אַהער געלעבט בלויז בעל-פה, און פֿון נייע שפּראַך-אידעאָלאָגיעס; דער צווישנאַנאַנד פֿון אייגנס און פֿרעמדס אין דער ייִדישער פּראָזע, פּאָעזיע און קאָמעדיע; דער אָפּרוף אויף נייע עסטעטישע ריכטונגען.

דאָס לייענוואָרג

א. די ערשטיקע מקורים קען מען באַקומען אין מרכז לשירותי משרד של האוניברסיטה.
ב. ס'רוב פֿון די פֿאַרש-מאַטעריאַלן געפֿינען זיך אויף דער וועבזייט פֿונעם קורס. די מקורים ווערן באַצייכנט מיט אַ שטערנדל. דאָס איבעריקע לייענוואָרג איז רעזערווירט אין דער ביבליאָטעק.

פֿאַדערונגען:

א. איטלעכער סטודענט דאַרף האַלטן אַ צען-מינוטיקן רעפֿעראַט אויף ייִדיש אויף אַ באַשטימטער טעמע. (10% פֿון דער מיינונג)
ב. איין זמן-אַרבעט (5-8 זי), דעם 13טן אַפּריל: וועגן דעם רעטאַרישן געבוי פֿון "הקדמת מנדלי מוכר-ספֿרים." (30% פֿון דער מיינונג)
ג. אַ סוף-עקזאַמען וואָס וועט באַשטיין פֿון צוויי עסייען, אויף צו שרייבן אין דער היים.

דעם 2טן מאָרץ: **די הויפט-זשאנערס פֿונעם ייִדישן פֿאַלקסליד**

- א. נח פּרילוצקי, "רעליגיעזישע און יום־טובֿדיקע [לידער]", **ייִדישע פֿאַלקסלידער** (וואַרשע: ביכער־פֿאַר־אַלע, תרע"א), ז' ג-ט.
- ב. אַלע וואַסערלעך פֿליסן אַוועק, **די גאַלדענע פּאַווע: ייִדישע פֿאַלקסלידער** געזאַמלט און רעדאַגירט פֿון משה גורלי און גדעון אלמגור (חיפֿה 1970), ז' 33.
- ג. איידער איך לייג מיך שלאָפֿן, **ייִדישע פֿאַלקסלידער מיט מעלאָדיעס** געזאַמלט פֿון י. ל. כהן, רעדאַגירט פֿון מאַקס ווינערניך (נ"י: יוואָ, 1957), נומ' 485.

דאָס משפּילישע ליד

- א. מיכל גאַרדאָן - די שטיפֿמוטער, פערל פֿון דער ייִדישער פּאָעזיע, רעד' יוסף און חנה מלאָטעק (ת"א 1974), ז' 29-31.
- ב. וועלוול זבאַרזשער - דאָס גוטע קעפל, דאָרט, ז' 468-469.
- ג. אליקום צונזער - די בלום, "אליקום צונזער, אליקום צונזערס ווערק: קריטישע אויסגאַבע, רעד' מרדכי שעכטער (נ"י 1964), באַנד 1, ז' 70-71.

דעם 9טן מאָרץ: **די חסידישע ווונדער-מעשה**

- א. ר' נחמן בראַסלעווער, הקדמה אויף טייטש, מעשה מחכם ותם (1809) ספֿר סיפורי מעשיות (1815), רעד' רבי נתן שטרנהרץ מנמירוב (ירושלים: קרן הדפּסה של חסידי ברסלב תשל"ט), עמ' טו-טז, סב-פה.
- ב. שמואל ורסס, "מלשון אל לשון בסיפורי מעשיות של ר' נחמן מברסלב", חוליות 9 (2005), עמ' 9-47.

<http://aleph.haifa.ac.il/www/public/fulltext/chuliot/2006/000700117.pdf>

דאָס אַנטי-חסידישע בוך

- א. יוסף פערל, הקדמה צום ייִדישן ספֿר מגלה טמירין (1819), ההדיר על פי דפוס ראשון וכתב־יד יונתן מאיר (י-ם 2013), כרך ב, עמ' 531-549.

דעם 16טן מאָרץ: **די קאָמעדיע**

- א. א. יוסף פערל, הקדמה צום ייִדישן ספֿר מגלה טמירין (1819), ההדיר על פי דפוס ראשון וכתב־יד יונתן מאיר (י-ם 2013), כרך ב, עמ' 531-549.
- ב. מאיר ווינער, "די ראָל פֿון שאַבלאַנישער פֿראַזעאָלאָגיע אין דער ליטעראַטור פֿון דער השפּלה", די ייִדישע ליטעראַטור אין ניינצעטן יאָרהונדערט, רעד' חוה טורניאַנסקי (י-ם, 1993), ז' 71-110. *PJ 5120.3 Y52 354151* + סריקה של העמודים

ג. Alyssa Pia Quint, "The Currency of Yiddish: Ettinger's Serkele and the *
Reinvention of Shylock," *Prooftexts* 24 (2004): 99-115

דעם 23סטן מאָרץ - דעם 5טן אַפּריל פ ס ח

דעם 13טן אַפּריל: די מענדעלע-געשטאַלט

א. שלום-יעקב אַבראַמאָוויטש, הקדמת מענדעלע מוכר-ספרים בשעת זיין אַרויספֿאַר אין דער וועלט (1879, 1907), מנדלי מוכר-ספרים, האישון הקטן / דאס קליינע מענטשעלע, תרגם, ערך והביא לדפוס שלום לוריא (חיפה: הוצאת הספרים של אוניברסיטת חיפה, 1984), ז' 138-121.

ב. Dan Miron, *A Traveler Disguised: The Rise of Modern Yiddish Fiction in the Nineteenth Century*, 2nd ed. (Syracuse, 1996), chap. 5-6. PJ 5124 M52 T7 1996 430568

דער דערציונג-ראָמאַן

ג. שלום-יעקב אַבראַמאָוויטש, דאָס קליינע מענטשעלע אָדער אַ לעבנס-באַשרייבונג פֿון יצחק-אַברהם תקיף (1864), האישון הקטן / דאס קליינע מענטשעלע, ז' 118-46. 5 עותקים לשמורים
ד. * מיכאל קרוטיקאָוו, "נאַראַטיווע שטימען אין מענדעלעס 'דאָס קליינע מענטשעלע'", אַקספֿאַרדער ייִדיש 3 (1995), ז' 502-489.

דעם 20סטן אַפּריל: דער פֿילשטימיקער שפּאַטעפּאַס

א. מיכאל קרוטיקאָוו, "נאַראַטיווע שטימען אין מענדעלעס 'דאָס קליינע מענטשעלע'", ב. אַקספֿאַרדער ייִדיש 3 (1995), ז' 502-489.
ג. אברהם נוברשטרן, "העולם המתואר בפרוזה הקלסית ביידיש", לאן? זרעים חדשים בקרב יהודי מזרח-אירופה, יחידה 2, הספרות והחיים: צמיחתה של ספרות יידיש החדשה, (ת"א: האוניברסיטה הפתוחה, תש"ס), פרק 3. DS 135 E83 L435 2000.3 (+ספר אלקטרוני)

ד. Ruth R. Wisse, *The Schlemiel as Modern Hero* (Chicago: Chicago University Press, 1971), chap. 2. PJ 5124 W54

דעם 27סטן אַפּריל: צווישן פרץ און שלום-עליכם

א. שלום-עליכם, דאָס מעסערל (אַ מעשה פֿאַר ייִדישע קינדער) (1888, 1903), אַלע ווערק פֿון שלום-

עליכס (נ"י: פֿאַלקספּאַנד, 1918), ב' 8, ז' 9-32.

ב. חנא שמערוק, "ביבליאָגראַפֿיש-טעקסטועלער סך-הכל און טעקסטן נוסחאות," דאָס מעסערל, רעד' פון חנא שמערוק (ירושלים-סינסינעטי, 1983), ז' 19-23.

ג. י.ל. פרץ, מאָניש (1888, 1892), פרץ אין פּוטן יאָרהונדערט, רעד' שמואל ראָשזאנסקי (בוענאָס איירעס, 1962, מוסטערוערק פֿון דער ייִדישער ליטעראַטור ב' 20), ז' 44-63.

ד. י.ל. פרץ, בריוו צו שלום-עליכס (1888-1889), כל כתבי י. ל. פרץ (ת"א: דביר תשכ"ז), כרך 10, ספר שני, עמ, ריא-רכב, בריוו און רעדעס פון י. ל. פרץ, רעד' פון נחמן מייזל (נ"י: איקוף, 1944), ז' 137-154.

ה. *חנא שמרוק, "שלום-עליכס וראשיתה של ספרות הילדים המודרנית בידיש", עיירות וכרכים: פרקים ביצירתו של שלום-עליכס (י"ם, 2000), עמ' 169-183.

דעם 4טן מיין: קריטישער רעאַליזם

א. י.ל. פרץ, בילדער פֿון אַ פּראָווינץ-רייזע, קאַפ' א-י (1891), אַלע ווערק פֿון י.ל. פרץ (נ"י: ציקא, 1947), ז' 119-149.

Marc Caplan, "The Fragmentation of Narrative Perspective in Y. L. Peretz's *Bilder fun a* Provints-Rayze*," *Jewish Social Studies* 14 (2007): 63-88

דעם 11טן מיין: דער מאָנאָלאָג

א. י.ל. פרץ, צווישן צוויי בערג (1900), אַלע ווערק פֿון י.ל. פרץ (נ"י: ציקא, 1947), ב' 4, ז' 103-117.

ב. שלום-עליכס, דאָס טעפל (1901), אַלע ווערק פֿון שלום-עליכס (בוענאָס איירעס, 1959-1952), ב' 4: מאָנאָלאָגן, ז' 7-20.

ג. ה. ד. נאָמבערג, די רעוויזיע פֿון פרצעס שאפֿן (1928), י.ל. פרץ (בוענאָס איירעס :

צענטראַל-פארבאנד פון פוילישע יידן אין ארגענטינע, 1946), ז' 102-105, 112-115.

ד. דן מירון, "קדרה קטנה רותחת: קריאה במונולוג 'הקדרה'", מפה לאוזן: שיחות ומחשבות על אמנות המונולוג של שלום עליכס (רמת-גן, 2012), עמ' 33-76. *PJ 5129.3 S52 A16 2012*

דעם 25סטן מיין: דער תלוש

א. י. ל. פרץ, מעשיות (1903) אַלע ווערק פֿון י.ל. פרץ (נ"י: ציקא, 1947), ב' 3, ז' 477-

462.

ב. הירש-דוד נאָמבערג, פֿליגלמאַן (1905), שווינג, שוועסטער! (1911), אויסגעקליבענע שרייַטן, רעד' שמואל ראָזשאַנסקי (בוענאָס איירעס, 1958, מוסטער־ווערק פֿון דער ייִדישער ליטעראַטור ב' 3), ז' 93-73, 127-136.

ג. מתי מגד, "מבוא" הירש דוד נומברג, סיפורים (י"ס, 1969), עמ' 1-39, *PJ 5129.3 N63*

ד. *Janet Hadda, Passionate Women, Passive Men: Suicide in Yiddish Literature* S5
(Albany : State University of New York Press, 1988). *PJ5124 .H34 1988 462361*
(+ספר אלקטרוני)

דעם 1טן יוני: דער בעל-גוף

א. שלום אַש, דאָס קוילער-געסל (1905-1907), פֿון שטעטל צו דער גרויסער וועלט, רעד' שמואל ראָזשאַנסקי (בוענאָס איירעס, 1972, מוסטער־ווערק פֿון דער ייִדישער ליטעראַטור ב' 51), ז' 99-127.

ב. א. מ. ווייסענבערג, אַ טאַטע מיט בנים (1908), געקליבענע ווערק (נ"י: ציקא, 1954), ז' 11-27.

דעם 8טן יוני: די סימבאָליסטישע דערציילונג

א. דער נסתר, פויליש (1908), אַ מעשה מיט אַ נזיר און מיט אַ ציגעלע (1913), א שפיגל אויף אַ שטיין אַנטאָלאָגיע: פּאָעזיע און פּראָזע פֿון צוועלף פֿאַרשניטענע ייִדישע שרייַבערס אין ראַטן-פֿאַרבאַנד, צונויפֿגעשטעלט: בנימין הרושאווסקי, אַבֿרהם סוצקעווער, חנא שמערוק (ירושלים: מאגנס, תשמ"ח), ז' 123-126, 134-158.

ב. * *Kenneth Moss, Jewish Culture Between Renaissance and Decadence: Literarische Monatsschriften and Its Critical Reception, Jewish Social Studies* (2001)
http://www.academia.edu/4199050/Jewish_Culture_Between_Renaissance_and_Decadence_Literarische_Monatsschriften_and_Its_Critical_Reception

דעם 15טן יוני: די אימפרעסיאָניסטישע נאָוועלע

א. דוד בערגעלסאָן, אַרום וואָקזאַל (1909), אַלע ווערק (בוענאָס איירעס 1961), ב' 1, ז' 91-15.

ב. רות ווייס, סטיל און פּאָליטיק בײַ דוד בערגעלסאָן, יוגנטרוף 15-16 (1968): 16-20.
<http://yugntruf.org/arkhiv/mekhabrim>

ג. אבנר הולצמן, "לשאלת השימוש במונח 'אימפרסיוניזם' במחשבת הספרות העברית", מלאכת מחשבת תחיית האומה: הספרות העברית לנוכח האמנות הפלסטית (ת"א 1999), עמ' 280-294. PJ 5012 A78 H63 447539

ד. Mikhail Krutikov, *Yiddish Fiction and the Crisis of Modernity, 1905-1914* (Stanford, 2001), pp. 1-11, 38-45. PJ 5124 K78 2001 498563 (+ספר אלקטרוני)

דעם 21סטן יוני: די סימבאָליסטישע דראַמע

א. י.ל. פרץ, ביי נאכט אויפן אַלטן מאַרק (1915), פרצעס ייאוש-וויזיע: אינטערפרעטאַציע פֿון י. ל. פרצעס ביי נאכט אויפן אַלטן מאַרק און קריטישע אויסגאַבע פֿון דער דראַמע פֿון חנא שמערוק (ניו-יאָרק: ייוואָ, 1971), ז' 318-221.

ב. אברהם נוברשטרן, קסם הדמיונים: אפוקליפסה ומשיחיות בספרות יידיש (י"ם, 2003),

עמ' 86-60 PJ 5120.3 N68 2003 513253

רעפֿעראַטן

דעם 9טן מאַרץ	די טעאָריע און פראַקטיק פֿון ר' נחמנס שפראַך-אידעאָלאָגיע (לויט שמואל ווערסעס)
דעם 16טן מאַרץ	די טעאָריע און פראַקטיק פֿון עטינגערס שפראַך-אידעאָלאָגיע (לויט מאיר ווינער)
דעם 20סטן אַפּריל	אַ פֿאַרגלייך צווישן בנימינס שרייבשפראַך און מענדעלעס רייזשפראַך
דעם 27סטן אַפּריל	אַ פֿאַרגלייך צווישן פרצעס און שלום-עליכמס זשאַרגאָן-פאָליטיק (לויט די בריוו פֿון 1889-1888)
דעם 4טן מיי	ר' אליה: פרצעס ערשטער חסידישער נאַראַטאָר (קאפ' ח')
דעם 11טן מיי	די טעאָריע און פראַקטיק פֿון יענטעס מענה-לשון (לויט דן מירון)
דעם 25סטן מיי	דער תלוש און די תלושה: נאָמבערגס דזשענדער-פאָליטיק
דעם 8טן יוני	דער נסתרס "פּויליש" און די ליטעראַרישע מאָנאָסטשריפטן (לויט קענעט מאָס)

דעם 1טן יוני

דער בעל-גוף: זיין משפחה, זיין שבט, זיין געשלעכט

דעם 15טן יוני

די טעאָריע און פּראַקטיק פֿונעם אימפרעסיאָניסטישן סטיל (לויט רות ווייס)

דער רעטאָרישער געבוי פֿון "הקדמת מנדלי מוכר-ספרים"

1. צווישן שריפטשפראך און ריידשפראך. כאַטש די הקדמה איז אַ ריין ליטעראַרישער זשאַנער, לייענט זיך עס ווי אַ דרשה—בעסער געזאָגט, ווי אַ פאַראַדיסטישע דרשה. ווי שאַפֿט אַבראַמאָוויטש אַ צוויישימיקע נאַראַציע?
 2. "מה שמכס?" פֿאַר וואָס הייבט אַבראַמאָוויטש אָן דערמיט? ווי-זשע בויט זיך די הקדמה אַרום דער דאָזיקער פֿראַגע? ווי פֿאַרענטפֿערט ער זי סוף-כל-סוף?
 3. "נישט דאָס בין איך אויסן." אַנאָליזירט כאַטש 3 אַזעלכע דיגרעסיעס אין דער הקדמה. וואָס איז מענדעלע אין דער אמתן אויסן צו זאָגן, און וואָס אַנטפלעקט ער דערמיט וועגן זיך אַליין?
 4. "שלא כדרך-הטבע." וואָס-זשע פֿאַר אַ ראָלע שפּילט דאָ די נאָטור? וואָס לאָזט זיך אַרויסדרינגען וועגן "כדרך-הטבע"?
 5. מענדעלע ווי אַ פֿאַקן-טרעגער (מוכר-ספרים). ווי-זשע באַציט ער זיך צו זיין פּראָפּעסיע און צו דער וועלט פֿון ספרים ("ליטעראַטור") בכלל?
 6. פֿון נוסח צו נוסח. אין דער דאָזיקער אויסגאַבע, ברענגט שלום לוריא צוויי וואַריאַנטן פֿון דער הקדמה: איינעס פֿון 1879 און אַ צווייטן פֿון 1907. טייל שינויים באַווייזן זיך בלויז אין די הערות, אָבער די פֿאַר' 10-16, למשל, זענען אין גאַנצן נײַ. מאי קא משמע-לן די שינויי-נוסחאות?
- ענטפערט בלויז אויף **איין פֿראַגע**. איטלעכע פֿראַגע איז אַ וועלט פֿאַר-זיך. שרייבן מעגט איר שרייבן אויף ייִדיש, עברית אָדער ענגליש. איר מעגט אָדער יאָ, אָדער ניט בויען אויף די ווייטערדירע ווערק:
- Dan Miron, A Traveler Disguised: The Rise of Modern Yiddish Fiction in the Nineteenth Century, 2nd ed. (Syracuse, 1996), chap. 5-6. PJ 5124 M52 T7 1996 430568*
- שלום-יעקבֿ אַבראַמאָוויטש, דאָס קליינע מענטשעלע אָדער אַ לעבנס-באַשרייבונג פֿון יצחק-אַברהם תקיף (1864), רעד' שלום לוריא.

ביבליאגראפיע

נורית גוברין, תלישות והתחדשות: הסיפורת העברית בראשית המאה ה-20 בגולה ובארץ ישראל (ת"א 1985). בגולה ובארץ ישראל (ת"א 1985). *PJ 5029.2 G686 T4 190386*

בנימין הרשב, "הבית הטיפוסי של שיר העם בידיש", התרבות האחרת: יידיש והשיח היהודי (י-ם 2006), עמ' 212-231.

י.ל. כהן, "שיר העם היהודי (1912)" תרגום: חיה בר-יצחק, חוליות 6 (2000), 301-354.

<http://aleph.haifa.ac.il/www/public/fulltext/chuliot/2004/000338836.pdf>

דן מירון, בין חזון לאמת: ניצני הרומן העברי והיידי במאה ה-19 (י-ם 1979). *PJ 5029 M57 B4 1979 222354*

אברהם נוברשטרן, "צמיחתן של ספרות ותרבות יידיש המודרניות, " תולדות יהודי רוסיה ב: מחלוקות פולין עד נפילת הקיסרות הרוסית 1772-1917 (עורך: איליה לוריא), ירושלים: מרכז זלמן שזר לתולדות ישראל תשע"ב, עמ' 333-363. *DS I35 R9 T64 2010 1516984*

אברהם נוברשטרן, "ספרות יידיש החדשה ודרכי הפצתה בשנות השישים של המאה ה-19", לאן? זרמים חדשים בקרב יהודי מזרח-אירופה, יחידה 2 (רמת-אביב, 2000), פרק 2. *DS I35 E83 L435 462361* (+ספר אלקטרוני)

חנא שמרוק, ספרות יידיש: פרקים לתולדותיה (ת"א 1978). *PJ 5120 S53 179271*

חנא שמערוק, פרצעס ייאוש-וויזיע: אינטערפרעטאציע פֿון י. ל. פרצעס ביי נאכט אויפֿן אַלטן מאַרק און קריטישע אויסגאַבע פֿון דער דראַמע (ניו-יאָרק: יוואָ, 1971).

Joel Berkowitz and Jeremy Dauber, "Shloyme Ettinger and Serkele," in *Landmark Yiddish Plays: A Critical Anthology* (SUNY, 2006), pp. 23-35

Dan Miron and Anita Norich, "The Politics of Benjamin III: Intellectual Significance and its Formal Correlatives in Sh. Y. Abramovitsh's *Masoes Benyomin hashlishi*," *The Field of Yiddish, Fourth Collection* (Phila, 1980), pp. 1-115

Alyssa Pia Quint, "The Currency of Yiddish: Ettinger's *Serkele* and the Reinvention of **Shylock*," *Prooftexts* 24 (2004): 99-115

<https://kesher.jtsa.edu/journals/prooftexts/v024/,DanaInfo=muse.jhu.edu+24.1quint.pdf>

David G. Roskies, *A Bridge of Longing: The Lost Art of Yiddish Storytelling* (Harvard, 1995). PJ 5124 R67 383952

David G. Roskies, "The Medium and Message of the Maskilic Chapbook," *Jewish Social *Studies* 41 (1979): 275-90

Ora Wiskind-Elper, *Tradition and Fantasy in the Tales of Reb Nahman of Bratslav* (SUNY, 1998), pp. 75-84, 115-56, 163-66

הספר בספריית ביה"ס לתלמידי חו"ל 001225160 296.673 W814